

УДК 305:378(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2025-1-32>

Ольга ЯДЛОВСЬКА

кандидат історичних наук, доцент
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)
yadlovskaya54@ukr.net

ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ТА ВИКЛИКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Статтю присвячено актуальним питанням реалізації гендерних ініціатив в освітньому процесі закладів вищої освіти (ЗВО) та обґрунтуванню необхідності впровадження гендерної тематики та відповідних дисциплін. Зазначено, що суттєвими чинниками трансформацій в українській освіті у ракурсі актуалізації гендерної проблематики є вплив євроінтеграції та зобов'язань України в рамках міжнародних угод, спрямованих на розвиток гендерних курсів, центрів та політики закладів вищої освіти. Охарактеризовано виклики, пов'язані з впровадженням гендерного мейнстрімінгу та необхідністю зміцнення прав людини через інтеграцію гендерного підходу в навчальні програми закладів вищої освіти. Розглянуто аспекти проявів гендерних стереотипів та ставлення до гендерної тематики серед представників сучасної молоді — здобувачів вищої освіти. Окреслено основні шляхи досягнення гендерної паритетності та удосконалення розвитку гендерних ініціатив в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Ключові слова: *гендер, гендерна проблематика, навчальні дисципліни гендерного спрямування, гендерна рівність, гендерні стереотипи, українська освіта, заклади вищої освіти, здобувачі вищої освіти.*

Постановка проблеми. Сучасні ініціативи у вищій освіті стосовно гендерної проблематики пов'язані зі світовими тенденціями змін у соціальних відносинах суспільств різних країн (і регіонів) у ракурсі створення паритетних умов для повноцінної реалізації особистості, враховуючи її гендерну ідентичність, та толерантного ставлення збоку суспільства, а також системи соціальних інститутів, діяльність яких спрямована на формування соціальних взаємостосунків та розподіл ролей між статями в суспільстві: економічними, політичними, соціальними, освітніми, культурними та психологічними. Гендерне питання неоднозначно сприймається українським суспільством. Безумовно, протягом останнього десятиліття робота держави щодо просвітництва, прийняття урядом гендерних ініціатив відповідно до програм НАТО, ООН, імплементація парламентом гендерного законодавства, залучення досвіду ЄС та ін. щодо гендерної проблематики відіграли основну роль у формуванні суспільної позиції стосовно гендеру. Провідну роль можливості сприйняття та розуміння гендерного виміру в суспільній свідомості відіграв, перш за все, інститут освіти, зокрема, підґрунтям для створення теоретичної та наукової бази розвитку гендерної проблематики стали вища освіта, післядипломна освіта, аспірантура, докторантура, а також самоосвіта, неформальна освіта.

Аналіз останніх досліджень. Гендерні дослідження в українській науці активно здійснюються протягом останніх двох десятиліть і залишаються актуальними як для суспільства, так і для наукової спільноти. Провідними дослідниками гендеру є автори І. Грабовська, І. Грицай, О. Кісь, Н. Камінська, Л. Наливайко, Л. Марценюк, Т. Мельник.

© О. Ядловська, 2025

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5660-2057>

В. Москаленко, Е. Скиба та ін. Питання розвитку гендерної освіти, серед іншого і в ланці вищої освіти, розглядають у своїх наукових доробках М. Воронка, В. Гайденко, І. Мунтян, К. Левченко, О. Луценко, Н. Маркова, С. Яшник та ін.

Мета статті полягає у висвітленні основних аспектів упровадження гендерних ініціатив у вищій школі та визначення векторів подальшого розвитку і трансформації вивчення та дослідження гендерного питання у закладах вищої освіти задля формування гендерного підходу серед сучасної української молоді в економічному, гуманітарному, соціальному вимірі.

Виклад основного матеріалу. Вивчення у ланці вищої освіти теоретичних аспектів гендерного питання та його проявів у практичній публічній площині відіграє важливу роль у соціалізації особистості. Слід враховувати, що соціальне відтворення гендерної свідомості на рівні індивідів підтримує соціально-рольовий статус особистості, який в подальшому визначає соціальні можливості в освіті, вибудовує відносини у професійній діяльності, має вплив на окремі елементи суспільного виробництва. Відзначимо виключну роль освітньої системи у формуванні гендерної рівності та виконання базисної освітньої та наукової підготовки щодо необхідності усунення дискримінаційних практик, що зберігають патріархальні установки, стигматизацію, широкий спектр проявів гендерних стереотипів. Поступово українська вища освіта реалізовує поставлені перед нею завдання щодо гендерної проблематики, однак залишаються і проблемні ланки та невирішені питання.

З огляду на те, що Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу і продовжує політичні та військові реформи для інтеграції в НАТО, необхідність продовження реформ, зокрема щодо гендерних питань, стає особливо важливою. Одним із ключових аспектів цього процесу є трансформація гендерних підходів у суспільстві, особливо в освітній сфері [11, с. 212]. Попри те, що в Україні високий рівень освіченості населення і гендерна рівність щодо доступу до освіти загалом забезпечена, система вищої освіти все ще недостатньо реагує на виклики гендерної рівності та часто відтворює традиційну патріархальну модель на організаційному та змістовному рівнях [4]. Зокрема, наголосимо, що інтеграція гендерного підходу в будь-яку освітню програму має базуватися на засадах прав людини. Особливо важливо надавати здобувачам вищої освіти доступ до навчальних матеріалів, що висвітлюють правові основи гендерної рівності, законодавчі акти та державні політики, спрямовані на запобігання дискримінації за ознакою статі [3]. Отже, слід враховувати, що у контексті євроінтеграції України, розбудови демократичної держави і впровадження європейських цінностей, виникає нагальна потреба в глибоких змінах, особливо в галузі освіти, яка повинна стати інструментом для виховання нового покоління, вільного від будь-яких форм дискримінації, включаючи гендерну [11, с. 119]. Тому зобов'язання України послідовно впроваджувати стандарти ЄС, НАТО, ООН щодо реалізації ініціатив по забезпеченню гендерної рівності у суспільстві спонукає враховувати гендерне питання в умовах трансформацій у вищій освіті.

Україна зазнає значних змін у ставленні до гендерної тематики, активно впроваджується гендерний підхід у сфері вищої освіти. Досліджується перспектива розвитку, зокрема шляхи поліпшення доступу жінок до вищої освіти, підвищення гендерної свідомості серед студентства та академічного персоналу, а також інтеграція гендерних аспектів у навчальні програми та дослідницьку роботу. Для розв'язання цих проблем було прийнято ряд заходів, включаючи підвищення інтеграції гендерних аспектів до всіх рівнів освітньої політики, запобігання фемінізації зайнятості в освітній сфері та подолання гендерних стереотипів. Дослідження також показали позитивний тренд у свідомості громадян щодо гендерної рівності у виборі професії. Однак, незважаючи на помітні успіхи на шляху досягнення гендерної рівності, все ще існують деякі виклики, що потребують уваги, такі як продовження боротьби з гендерною дискримінацією та стереотипами в освіті [5]. Такі прояви спостерігаються, з одного боку, у професійному колі науково-педагогічних працівників, допоміжного персоналу та керівництва щодо мобінгу, гендерної нерівності у кар'єрному зростанні,

переважне представництво жінок (окрім закладів зі специфічними умовами навчання, де превалюють чоловіки), а з іншого боку, стикаємось зі стигматизацією гендерного питання серед здобувачів вищої освіти, відносною важкістю в опануванні гендерною проблематикою як такою, що не завжди має місце за проявами у суспільстві й потребує вивчення, моделювання та формування відповідних компетентностей із подальшим їх упровадженням у професійну діяльність (причому інколи, враховуючи стереотипне ставлення до гендерної рівності вже у трудових колективах).

З огляду на зазначене, доречно акцентувати на причинах стигматизація індивідів у ставленні до гендерної проблематики в українському суспільстві. На думку Л. Наливайко, можна виокремити такі основні причини гендерної нерівності в Україні: стереотипи (стосовно того, що жінка – це домашня істота, берегиня родини, не повинна займати важливі посади); гендерні установки (патріархальні, тобто, жінка повинна підкорятися чоловікові, та феміністичні, тобто несприйняття існування в сім'ї та суспільстві суворо закріплених чоловічих і жіночих ролей). Основними напрямками державної гендерної політики в Україні є: державно-правове регулювання гендерних відносин; сприяння розвитку гендерної демократії та гендерної культури в суспільстві [8, с. 61].

Важливим етапом є розробка стратегій та політик, спрямованих на створення рівноправного та безпечного середовища для здобувачів вищої освіти незалежно від їхньої гендерної приналежності. Це може включати в себе створення механізмів підтримки, розробку освітніх програм, спрямованих на усунення гендерних стереотипів та дискримінації, а також проведення навчальних заходів для підвищення гендерної свідомості. Розвиток та формування гендерної рівності, є важливим питанням для сучасної України, котре потребує реформування як освіти так і законодавства задля підвищення рівня демократії, у створенні рівних умов навчання та створенні рівних можливостей для здобувачів вищої освіти незалежно від їхньої гендерної приналежності в закладах вищої освіти з специфічними умовами навчання, а також у сприянні позитивним змінам у гендерних стереотипах та уявленнях учасників освітнього процесу [11, с. 214].

Однак все ж спостерігається і протилежна думка щодо впровадження гендерних дисциплін у закладах вищої освіти. Якщо звертатися до проблем, які пов'язані зі станом гендерної освіти в Україні, то згідно із дослідженнями останні 5–6 років ситуацію із гендером в освіті можна описати як таку, що регресує. У більшості українських закладів вищої освіти (ЗВО) гендерна тематика представлена у змісті вибіркових дисциплін, на вивчення яких, як відомо, відводиться досить мала кількість годин. У середньому навіть у великих ЗВО країни групи курсів за вибором нараховують 7–8 осіб. Це невелика охопленість аудиторії, порівняно із іншими дисциплінами. Частина гендерних досліджень побудовано на критичному характері. Саме тому вони можуть не «подобатися» певним зацікавленим сторонам характеру громадського дискурсу. Натомість інститут освіти в Україні на сьогодні здебільшого сприяє відтворенню гендерованої організації різноманітних сфер життєдіяльності людини» [3]. Частково можна погодитись із даним твердженням, з огляду на те, що, дійсно, більшість ініціатив по вивченню гендерної проблематики у ЗВО все ж відводиться у циклі елективних дисциплін, що значно звужує коло здобувачів, котрі опановують дисципліни гендерного контексту. Натомість наукові проєкти спрямовані на розвиток гендерної освіти та уникнення гендерної стереотипізації. А загалом, гендерна проблематика серед молоді під час здійснення навчання у ЗВО має характер проявів самих гендерних стереотипів: мобінгу, елементів гендерної нерівності у міжособистісних відносинах (які можуть частково пояснюватись психологічними причинами) та ін.

На противагу вищезазначеним поглядам щодо нереалізованості гендерного питання в ланці вищої освіти, за спостереженнями дослідників сучасна українська молодь демонструє зміни у ставленні до гендерних стереотипів, хоча деякі традиційні уявлення все ще мають сильні позиції. Незважаючи на ці позитивні зміни, гендерні стереотипи, пов'язані

з вихованням дітей, все ще зберігаються. Наприклад, 82% опитаних вважають важливим виховувати у дівчаток «жіночі» риси, а 90% — формувати у хлопців «чоловічі» риси. Ці показники дещо нижчі серед молоді, але все ще залишаються високими, причому молоді чоловіки частіше підтримують ці погляди, ніж жінки [2]. Такі дані свідчать про те, що необхідна системна робота у розробці вивчення гендерного питання зі здобувачами вищої освіти, особливо враховуючи віковий період здобувачів як визначальний у їх становленні та формуванні пріоритетів свого розвитку та соціалізації.

Отже, центральним новоутворенням студентського віку є особистісне самовизначення, що постає як потреба юнаків і дівчат зайняти внутрішню позицію дорослої людини, усвідомити своє місце у суспільстві, зрозуміти себе і свої можливості. Становлення самосвідомості студентів зумовлюється внутрішніми суперечностями особистості, які призводять до їх підвищеної конфліктності. Період навчання у вищому навчальному закладі — це період отримання знань, умінь, навичок, освіти, професійної кваліфікації; етап узгодження бажань, можливостей, активної суспільної діяльності, більш розвинутої системи соціальних зв'язків і взаємин [9, с. 81]. Основним проявом серед усіх гендерних стереотипів, характерних для студентської молоді, є мобінг. Зокрема, у студентському середовищі може бути як вертикальний, так і горизонтальний мобінг. Провідну роль у профілактиці мобінгу має відігравати куратор групи, який формує позитивний мікроклімат у групі, спостерігає за розвитком групи, постійно взаємодіє з активом, формальними і неформальними лідерами групи. Важливим складником професійного розвитку майбутнього фахівця є позитивний досвід успішного розв'язання міжособистісного конфлікту [9, с. 83]. Окремим аспектом конфліктних ситуацій виступає гендерна нерівність, яку в певних обставинах сприймають за булінг. Йдеться про нерівномірний розподіл обов'язків між юнаками та дівчатами, нерівний розподіл соціальних ролей та под. Немає сумніву, що відмінність у поведінці хлопців та дівчат визначена не їхніми фізіологічними особливостями, а соціокультурними факторами. Ці фактори, сконструйовані суспільством, можна змінити, змінюючи свідомість людей. Необхідно створити новий простір можливого життєвого вибору, підтримувати бажання та уподобання. Важливою є соціокультурна оцінка та інтерпретація статусів та ролей чоловіків і жінок, реалізація гендерної освіти в суспільстві [14, с. 227]. На наш погляд, доречно розглядати мобінг у площині гендерної нерівності як вияв стереотипів та стигматизації. У ланці вищої освіти мобінг є складним багатоаспектним та латентним явищем і потребує досліджень задля превентивних заходів або усунення умисних дій окремих працівників чи групи працівників, які спрямовані на приниження честі та гідності педагогічного працівника чи здобувача освіти [13, с. 143].

Психологічні риси, що змальовано під час досліджень особистості чоловіка та жінки як за своєю статтю, так і за протилежною (за принципом: здобувач описує себе - чоловіка, здобувач описує здобувачку, і навпаки) серед здобувачів вищої освіти дав підстави припустити, що наявність більш чітко сформованих внутрішньогрупових гендерних стереотипів, спричинить за собою більше вираження нетолерантності внутрішньогрупового, ніж міжгрупового характеру. Іншими словами: чоловік, який веде себе не у відповідності з очікуваним стереотипом, буде більш різко зустрінутий іншими чоловіками, ніж жінками, у яких шаблон кроссгендерного стереотипу менш чіткий; і навпаки, жінка, яка надходить всупереч гендерної стереотипу, більш чітко вираженого в жіночому середовищі, буде всередині своєї поло-рольової групи зустрічати більше відкидання і неприйняття, ніж чоловічою групою, в силу менш вираженої стереотипізації гендерного шаблону в останніх [12, с. 257]. Такі результати свідчать про збереження гендерної стереотипізації серед молоді, здобувачів вищої освіти, зокрема, та віддзеркалює загальні тенденції гендерної проблематики в українському соціумі. Це не говорить про те, що молодь заперечує існування гендерних стереотипів чи навіть гендерної нерівності чи сегрегації і навіть виступає проти них, однак лише з теоретичної точки зору, а от у практичній діяльності частина здобувачів вищої

освіти демонструє ті підходи, які сформовані у сім'ї, через культурні та релігійні настанови або внаслідок соціалізації у колективах, в яких підтримувалась (часто латентно та неформально) гендерна нерівність.

Отже, питання впровадження гендерної тематики в освітній простір закладів вищої освіти залишається відкритим та вимагає подальшого розвитку. Водночас ЗВО все ж реалізують гендерні ініціативи в освітньому процесі та науковій діяльності.

Вирішення проблеми гендерної нерівності та впровадження таких підходів українськими закладами надасть можливість підвищення якості освіти загалом шляхом: 1) реалізації в процесі навчання сукупності організаційно-педагогічних умов, теоретично обґрунтованих на основі гендерного підходу; 2) наявності модульної технології формування гендерної компетенції викладачів, які будуть реалізовувати освітній процес у ЗВО; 3) оволодіння викладачами модульною технологією формування гендерної компетенції, що охоплює загальнокультурні, навчально-пізнавальні, комунікативні, інформаційні та самоактуалізувальні елементи; 4) впровадження спеціальних гендерних курсів у систему вищої школи; 5) публікацій конкретних наукових досліджень теорії та методології гендерної проблематики, а саме підручників, посібників, збірників тощо; 6) розробки і впровадження нових тем і курсів з гендерної проблематики у ЗВО [10, с. 115]. Зусилля щодо гендерної рівності повинні охоплювати не тільки законодавчі ініціативи, а й розроблення комплексних програм, що включають освітні та інформаційні кампанії, професійний розвиток, а також моніторинг та оцінювання ефективності прийнятих заходів. Особлива увага має бути приділена забезпеченню рівних можливостей у доступі до ресурсів, освіти, охорони здоров'я й участі в політичному та громадському житті. Для досягнення стійкого прогресу важливо зміцнювати інституціональну базу, яка б забезпечувала виконання прийнятих зобов'язань із гендерної рівності [6, с. 20].

Висновки. У сфері вищої освіти упродовж двох останніх десятиліть впроваджується вивчення дисциплін гендерної проблематики, проводяться наукові заходи та дослідження, в частині ЗВО створено гендерні лабораторії (відділи, центри та под.), керівники відділів з гендерних питань, а також залучаються грантові кошти на гендерні дослідження, методичні розробки та под. Слід підкреслити, що ЗВО послідовно реалізують гендерні ініціативи, запропоновані західними партнерами і затверджені урядом, тобто фактично реалізуються державна програма розвитку гендерного питання. Суттєво розвивається теоретична база щодо розробки гендерної тематики, а також проводяться наукові дослідження на гендерну проблематику, причому з точки зору трактування та проявів власне гендеру, так і щодо розвитку дисциплін гендерної тематики. Однак опитування серед здобувачів вищої освіти і загалом серед молоді виявляють і тенденційне ставлення до гендерної рівності, а частина молоді описує гендерну проблематику у загальних рисах, хоча можуть особисто стикатись з гендерною нерівністю як у суспільстві, так і щодо них. Такі реалії спонукають до пошуків шляхів удосконалення вивчення гендерної тематики в освітньому просторі вищої ланки освіти. Серед таких рішень можемо виділити: 1) розширення спектру дисциплін гендерного контексту у циклі вибіркових дисциплін, формування навчальних дисциплін гендерної тематики з урахуванням спеціальності, тобто вузькогалузевих, задля поглибленого вивчення гендерної проблематики відповідно до професійної сфери, залучати здобувачів вищої освіти до наукової діяльності, спрямованої на дослідження гендерних проблем у світі та Україні; 2) проведення просвітницьких акцій, виховних заходів – інтерактивних, засобами інформаційних технологій, в онлайн-форматі, також з можливістю створення інформаційного продукту самими здобувачами; 3) створення умов гендерної рівності у самому ЗВО та забезпечення гендерної паритетності в освітньому процесі – приділення уваги психологічним аспектам розвитку здобувачів вищої освіти та систематичного його моніторингу, формування культури гендерної рівності серед викладачів ЗВО та керівництва, проведення превентивної діяльно-

сті щодо мобінгу, гендерної сегрегації, газлайтингу тощо, сприяння запобіганню латентних проявів гендерної нерівності; 4) стимулювання самоорозвитку здобувачів вищої освіти через самоосвіту, неформальну освіту, участь в роботі або заходах громадських об'єднань тощо. Усі гендерні ініціативи повинні бути спрямовані на захист прав особистості, утверджувати політику толерантності та права на різноманіття, узгоджуватись із законодавством та його реалізацією у разі утисків особи, а також з урахуванням чинників традиційної культури та релігійної терпимості.

Список використаних джерел

1. Богомазова С., Перелигіна Л. Упровадження гендерної освіти в діяльність Національного університету цивільного захисту України. *Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони: стан, проблеми, перспективи : тези V Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 травня 2024 року)*. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2024. С. 112–125.
2. Волосевич І., Прочуханова О., Стрельник О. Гендерні стереотипи та ролі очима молоді: до і після початку повномасштабної російської агресії. Звіт за результатами дослідження Info Sapiens для ГО «Інсайт» за підтримки KVINFO та New Democracy Fund, через New Cooperation Fund, 2023. URL: https://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2023/02/GS_2.pdf
3. Гендерна вища освіта: успіхи та виклики. *DSpace Repository : Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f8ecdb9-ddf3-4623-9d3c-9371c19a1d2d/content> (дата звернення: 24.10.2024).
4. Гендерна рівність та освіта. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/henderna-polityka/henderna-rivnist-ta-osvita/> (дата доступу 25.01.25).
5. «Гендерна рівність у житті та освіті» для викладачів. *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*. URL: <https://karazin.ua/universitet/tsili-staloho-rozvytku/laquo-henderna-rivnist-u-zhytti-ta-osviti-raquo-dlia-vykla/> (дата звернення: 24.10.2024).
6. Грицай І. О. Інтеграція гендерної рівності в систему соціальних стандартів: правові виклики. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 3. С. 15–22.
7. Гумберт Е. Л. Впровадження гендерного підходу у вищій освіті: контрольний перелік питань для правничих шкіл. URL: <https://rm.coe.int/a4-enchanted-gmchecklist-ukr-122020-pdf/1680a135fe> (дата доступу 29.01.25)
8. Наливайко Л., Марценюк Л. Права жінок та гендерна рівність в Україні: проблеми теорії та практики. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. С. 61–66.
9. Хмельнича Т. Мобінг у студентському середовищі та шляхи профілактики. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2019. Випуск 5. С. 79–85.
10. Царенко І. О. Гендерна політика у сфері вищої освіти: проблеми нерівності та шляхи їх вирішення. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 3(19). С. 110–117.
11. Шатрава С., Зінченко Д. Формування гендерної рівності в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Гендерна політика в умовах воєнного стану: правовий вимір : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції 15 червня 2023 р.* Науково-дослідний інститут публічного права. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 211–215.
12. Швалб А. Ю. Особливості гендерних стереотипів сучасної молоді України. *Актуальні проблеми психології*. Том 7. 2018. Випуск 48. С. 247–259.
13. Ядловська О. С., Кузьменко А. О. Мобінг як різновид академічної несутимності. *Габітус*. 2024. Вип. 1. С. 142–148. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2024/61-2024/27.pdf>
14. Ядловська О. С. Прояви гендерної освіти в навчальних закладах. *Innovative development of science and education. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. ISGT Publishing House. Athens, Greece. 2020. Pp. 224–228.

Надійшла до редакції 03.03.2025

References

1. Bogomazova, S. & Perelygina, L. (2024). Uprovadzhennia gendernoi osvity v diialnist Natsionalnogo universytety tsyvilnogo zakhystu Ukrainy [Introduction of gender education into the activities

of the National University of Civil Defense of Ukraine.]. *Realizatsiia gendernoi polityky na suchasnomu etapi rozvytku sektoru bezpeky i oborony: stan, problemy, perspektyvy : tezy V Mizhnarodnoi naukovo-practychnoi konferentsii (Khmelnyskyi, 16 travnia 2024 roku)*. Khmelnytskyi : Vydavnytstvo NADPSPU, 112–125 [in Ukrainian].

2. Volosevych I., & Prochukhanova O., Strelnyk O. (2023). Genderni stereotypy ta roli ochyma molodi: do i pislia pochatku povnomashtabnoi rosiiskoi agresii [Gender stereotypes and roles through the eyes of youth: before and after the start of full-scale Russian aggression]. *Zvit za rezultatamy doslidzhennia Info Sapiens dlia GO "Insait" za pidtrymky KVINFO ta New Democracy Fund, cherez New Cooperation Fund*. Retrieved from: https://www.insight-ukraine.org/wp-content/uploads/2023/02/GS_2.pdf [in Ukrainian].

3. Genderna osvita: uspikhy ta vyklyky [Gendered higher education: successes and challenges.]. *DSpace Repository : Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f8ecdb9-ddf3-4623-9d3c-9371c19a1d2d/content> [in Ukrainian].

4. Genderna rivnist ta osvita [Gender equality and education]. Retrieved from: <https://ukrainetonato.com.ua/enderna-polityka/henderna-rivnist-ta-osvita/> [in Ukrainian].

5. "Genderna rivnist u zhytty ta osviti" dlia vykladachiv ["Gender Equality in Life and Education" for Teachers]. Kharkivskyi natsionalnyi universytet imeni V. N. Karazina. Retrieved from: <https://karazin.ua/universitet/tsili-staloho-rozvytku/laquo-henderna-rivnist-u-zhytti-ta-osviti-raquo-dlia-vykla/> [in Ukrainian].

6. Hritsai, I. O. (2024). Integratsiia gendernoi rivnosti v systemu sotsialnykh standartiv: pravovi vyklyky [Integrating gender equality into the system of social standards: legal challenges]. *Naukovyi visnyk Dniprovskogo derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, 3, 15–22 [in Ukrainian].

7. Gumbert, E. L. Vprovadzhennia gendernogo pidhodu u vyshchii osviti: kontrolnyi perelik pytan dlia pravnychkykh shkil [Implementing a gender approach in higher education: a checklist for law schools.]. Retrieved from: <https://rm.coe.int/a4-enchanted-gmchecklist-ukr-122020-pdf/1680a135fe> [in Ukrainian].

8. Nalyvaiko L., & Martseniuk L. (2022). Prava zhinok ta genderna rivnist v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Women's rights and gender equality in Ukraine: problems of theory and practice]. *Pryvatne ta publichne pravo*, 1, 61–66 [in Ukrainian].

9. Khmelnycha, T. (2019). Mobing u studentskomu seredovyshchi ta shliakhy profilaktyky [Mobbing in the student environment and ways of prevention.]. *Visnyk Lvivskogo universytetu. Seriiia psykholoichnoi nauky*, 5, 79–85 [in Ukrainian].

10. Tsarenko, I. O. (2015). Genderna polityka u sferi vyshchoi osvity: problemy nerivnosti ta shliakhy iikh vyrishennya [Gender policy in higher education: problems of inequality and ways to solve them]. *Ekonomika: realii chasu*, № 3(19), 110–117 [in Ukrainian].

11. Shatrava, S. & Zinchenko, D. (2023). Formuvannia gendernoi rivnosti v zakladsakh vyshchoi osvity zi specefichnymy umovamy navchannia [Formation of gender equality in higher education institutions with specific learning conditions]. *Genderna polityka v umovakh voennoga stanu: pravovyi vymir : zbirnyk tez dopovidei mzhnarodnoi naukovo-praktychnoa konferentsii 15 chervnia 2023 r. Naukovo-doslidnyi instytut publichnogo prava. Odesa : Vydavnytstvo "Jurydyka"*, 211–215 [in Ukrainian].

12. Shvabl, A. IU. (2018). Osoblyvosti gendernykh stereotypiv suchasnoi molodi Ukrainy [Peculiarities of gender stereotypes of modern Ukrainian youth]. *Aktualni problemy psykholonii*, 48, 247–259 [in Ukrainian].

13. Yadlovska O. S., & Kuzmenko A. O. (2024). Mobing iak riznovyd akademichnoi nesumlinnosti [Manifestations of gender education in educational institutions]. *Gabitus*, 1, 142–148. Retrieved from: <http://habitus.od.ua/journals/2024/61-2024/27.pdf> [in Ukrainian].

14. Yadlovska, O. S. (2020). Proiavy gendernoi osvity v navchalnykh zakladsakh. Innovative development of science and education [Manifestations of gender education in educational institutions]. *Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. ISGT Publishing House. Athens, Greece, 224–228 [in Ukrainian].

ABSTRACT

Olha Yadlovska. Gender issue in higher education institutions of Ukraine: implementation and challenges in the educational process

The article is devoted to the topical issues of implementing gender initiatives in the educational process of higher education institutions and the justification of the need to introduce gender issues and relevant disciplines. It is noted that the significant factors of transformations in Ukrainian education in terms

of gender mainstreaming are the impact of European integration and Ukraine's obligations under international agreements aimed at developing gender courses, centers and policies of higher education institutions. The challenges associated with the introduction of gender mainstreaming and the need to strengthen human rights through the integration of a gender approach into the curricula of higher education institutions are characterized. The aspects of gender stereotypes and attitudes towards gender issues among representatives of modern youth – higher education students are considered. The main ways to achieve gender parity and improve the development of gender initiatives in the educational process of higher education institutions are outlined.

Key words: *gender, gender issues, gender-related disciplines, gender equality, gender stereotypes, Ukrainian education, higher education institutions, higher education students.*